

LA TUTORITZACIÓ EN EL PRÀCTICUM: VALORACIONS DELS ESTUDIANTS DE PSICOLOGIA DE LA UNIVERSITAT DE GIRONA**Pilar Albertín Carbó**

Facultat d'Educació i Psicologia.

Universitat de Girona

pilar.albertin@udg.edu**Anna Torrent Jerez**

Facultat d'Educació i Psicologia.

Universitat de Girona

Resum

En el marc dels plans de millora del pràcticum portats a terme en els Estudis de Psicologia (2003, 2004) es va considerar la tutorització dels estudiants com un procés fonamental en la seva formació. El següent article pretén assenyalar i analitzar alguns elements bàsics aportats pels estudiants sobre les seves expectatives i les valoracions de les tutories abans i després de l'experiència del pràcticum.

Hem fet servir mètodes qualitius recollim la informació mitjançant entrevistes individuals qualitatives. La mostra ha sigut un grup de 35 estudiants a punt de començar el pràcticum i un grup de 8 estudiants que acabava de finalitzar-ho. Els resultats mostren que les *expectatives* dels estudiants es dirigeixen –principalment– envers “actituds d'interès i disponibilitat” i “seguiment de l'estudiant” per part dels tutors de Centre, i que posterior a l'experiència del pràcticum, aquestes expectatives, en general, es compleixen. En el cas dels tutors de Facultat, les *expectatives* es dirigeixen fonamentalment envers el “seguiment de l'estudiant”, però la percepció i valoració dels estudiants no correlaciona amb les expectatives inicials. Els motius que s'apunten més sovint són: la falta d'atenció del tutor de Facultat, les dificultats de trobar-se estudiant-tutor i els escassos contactes i comunicació del tutor de Facultat amb el Centre. Cal millorar l'atenció a l'estudiant, reconeixem que entra en un context “de prova” que li provoca angoixa i incertesa.

Resumen

En el marco de los planes de mejora del practicum llevados a cabo en los Estudios de Psicología (2003, 2004) se consideró la tutorización de los estudiantes como un proceso fundamental en su formación. El siguiente artículo pretende señalar y analizar algunos elementos básicos aportados por los estudiantes sobre sus expectativas y las valoraciones de las tutorías antes y tras la experiencia del practicum.

La información ha sido recogida mediante entrevistas individuales cualitativas. La muestra ha sido un grupo 35 estudiantes a punto de empezar el practicum y un grupo de 8 estudiantes que acababa de finalizarlo. La información ha sido tratada mediante análisis de contenido categorial semántico. Los resultados muestran que las *expectativas* de los estudiantes antes de comenzar el practicum se dirigen –principalmente– hacia “*actitudes de interés y disponibilidad*” y “*seguimiento del estudiante*” por parte de los tutores de Centro, y que posteriormente a la experiencia del practicum, estas expectativas, en general, se cumplen. En el caso de los tutores de Facultad, las *expectativas* se dirigen fundamentalmente hacia el “*seguimiento del estudiante*”, pero la experiencia y valoración de los estudiantes no correlaciona con las expectativas iniciales. Los motivos que se apuntan más a menudo son: la falta de atención del tutor de Facultad, las dificultades de encontrarse estudiante-tutor y los escasos contactos y comunicación del tutor de Facultad con el Centro. Es preciso mejorar la atención al estudiante, especialmente frente a su entrada en un nuevo contexto, donde se “ponen a prueba” las competencias alcanzadas, lo cual supone un grado elevado de angustia e incertidumbre.

Introducció teòrica

Els Estudis de Psicologia ofereixen l'assignatura de pràcticum durant l'últim any dels estudis. Es tracta d'una assignatura amb caràcter obligatori de 15 crèdits corresponent a 300 hores lectives, de les quals, 150 hores es dediquen a la realització de pràctiques en centres externs i la resta es distribueix entre diferents activitats que inclouen entre altres: un seminari d'ètica aplicada a la psicologia, la realització de la memòria del pràcticum i el quadern d'observació o diari de camp (Guia per la realització del pràcticum, 2006).

Els centres on els estudiants realitzen les pràctiques són diversos (Tipus de centres, 2006) i ofereixen a l'estudiant un ventall d'especialitats formatives que s'han reagrupat en: psicologia clínica i de la salut, psicologia educativa, psicologia dels Serveis socials generals i especialitzats, psicologia jurídica, psicologia del treball i de les organitzacions, recerca en psicologia i pràcticum a l'estranger.

Com a resultat dels diferents processos d'avaluació institucional dels estudis de Psicologia a la Universitat de Girona i de l'anàlisi de l'assignatura de Pràcticum (Albertín, 2003; Aymerich, 2004; Serrat et al., 2003), es va definir un projecte de millora de la qualitat amb la finalitat de corregir les deficiències detectades en els processos d'informació i gestió i, alhora, dissenyar un model propi de pràctiques professionalitzadores que enfassés el desenvolupament de les competències a assolir en el títol de grau, dins el marc de convergència europea. Entre els objectius del projecte que es va definir, es contempla la millora de la comunicació i interrelació entre estudiants-tutors de Facultat i tutors de Centre, així com millorar el procés de seguiment i tutorització de l'estudiant i la integració de coneixements interprofessionals.

D'altra banda, el procés de millora coincideix en el temps amb el treball de la xarxa ANECA per al disseny del títol de grau adaptat al model de convergència europea i el projecte DISSENY de l'AQU. Les directrius d'aquests grups semblen donar un pes important a les pràctiques professionalitzadores en els nous plans d'estudi. Cal, doncs, adaptar els pràcticums actuals a les noves demandes derivades de la integració a l'espai europeu d'educació superior. Prenent els resultats dels informes de valoració del pràcticum que cada curs contesten els estudiants de Psicologia, especialment l'informe de Villar et al. (2006), s'observa un escàs coneixement dels alumnes sobre els contextos i activitats del pràcticum; poca preparació prèvia i desconeixement dels instruments de treball que han d'utilitzar; relacions de tutorització poc integrades i coordinades entre els agents implicats; poc coneixement per part dels tutors de Facultat de les tasques desenvolupades pels tutors de Centre i viceversa; manca de definició de les responsabilitats de cada col·lectiu implicat en el projecte i manca de formació dels tutors en l'anàlisi de casos i experiències concretes; deficiències en la selecció dels centres i dificultats en la tutorització d'estudiants dispersos en diversos centres. La literatura existent sobre el Pràcticum de psicologia apunta també en aquesta direcció.

Nombrosos treballs dins del marc de la docència universitària indiquen les funcions i competències que han de tenir els tutors, així com la finalitat de les tutories (García et al., 1999; Kirchner & Fernández, 2000; Marhuenda & Molpeceres, 1999; Villar et al., 1997), però existeix poca informació sobre "com es valora la tutorització", especialment des de la posició dels estudiants. Per tant, l'objectiu de l'article consisteix en recollir i analitzar les valoracions per part dels estudiants del paper del tutor i la importància de les tutories durant el pràcticum en Centres externs a la Facultat. Concretament:

1. Esbrinar les *expectatives* que tenen els estudiants, just abans de començar el pràcticum:
 - En relació al tutor de Centre i al procés de tutorització
 - En relació al tutor de Facultat i al procés de tutorització
2. Assenyalar les valoracions posteriors a la realització del pràcticum:
 - En relació al tutor de Centre i al procés de tutorització
 - En relació al tutor de Facultat i al procés de tutorització
3. Comparar les expectatives inicials i l'experiència posterior al pràcticum i destacar alguns elements rellevants per considerar en la millora de la tutorització del pràcticum.

Metodología utilizada

Marc teòric-metodològic

L'objectiu de la investigació i les dimensions que volem analitzar han determinat l'adopció d'una metodologia qualitativa (Denzin & Lincoln, 2000; Iñiguez, 1999; Ruiz & Ispizua, 1989).

Els fonaments teòrics, epistemològics, així com les característiques tècniques d'aquesta metodologia, fan que sigui pertinent per:

- a) desenvolupar la nostra investigació, especialment per la possibilitat comprensiva i interpretativa que ens proporciona,
- b) accedir als processos, accions, procediments i pràctiques que s'han analitzat, especialment per la possibilitat d'anàlisi pormenoritzat i específic sobre les qüestions que hem plantejat.

Pel nostre estudi, la utilització de mètodes qualitius té com a característiques principals:

- l'anàlisi i la interpretació del significat que les persones donen a les seves accions i a les accions dels demés.
- la seva utilització requereix del tracte directe, en els contextos particulars de relació i diàleg, amb les persones que interactuen en els entorns concrets i que participen en i dels processos que es pretenen analitzar.
- predomina un caràcter inductiu en l'anàlisi de les dades.

Mostra

Estudiants de 5è curs de Psicologia que estan a punt de començar el pràcticum. Curs 2005-2006. Es realitza a tots els estudiants que començaran el pràcticum i que van assistir a la sessió informativa. N= 35 estudiants. Sexes: 33 dones i 2 homes.

Estudiants de 5è curs de Psicologia que han acabat recentment el pràcticum. Curs 2004-2005. N= 8 estudiants. Es selecciona una mostra teòrica representativa. Els criteris de selecció de la mostra van ser dos:

- a) Representació segons les diferents especialitats de la psicologia, agafant el número d'estudiants en proporció al número total d'estudiants que fan el pràcticum dins d'aquestes especialitats. Alhora, dins de cada especialitat, hem buscat variabilitat, seleccionant centres amb característiques marcadament diferents.
- b) Representació proporcional als sexes dels estudiants de psicologia en aquell curs.

Els resultats van ser: 3 estudiants provinents del pràcticum d'especialitat "clínica", 3 estudiants de l'especialitat "social", 1 d'"organitzacions" i 1 d'"educació". Sexes: 6 dones, 2 homes. Es visualitzen a la taula 1.

Taula 1.

Especialitat del Centre	SEXE
Clínica. Associació de lluita contra el càncer	M
Clínica. Centre de Dia de persones grans	F
Clínica. Unitat de tractament de patologies alimentaries	M
Social. Equip d'Atenció infància i adolescència	F
Social. Centre penitenciari	F
Social. Comunitat terapèutica rehabilitació drogues	F
Organitzacions. Selecció i gestió de personal	F
Educativa. Institut d'educació secundària	F

Técnicas per recollir la informació

Entrevista individual qualitativa amb 5 preguntes semiestructurades de resposta curta a estudiants de 4rt i 5è curs de Psicologia que estaven a punt de començar el pràcticum. D'aquestes preguntes hi havia dos en concret que interrogaven per la qüestió de la tutoria:

-Què valoreu com a més important en el tutor de Centre?

-Què valoreu com a més important en el tutor de Facultat?

L'entrevista es va passar al principi d'una sessió informativa sobre el pràcticum, en format paper, on el coordinador del pràcticum va convocar a tots els estudiants i va distribuir-les. El temps aproximat per contestar-la va ser de 15-20 minuts.

Entrevista individual qualitativa amb 20 preguntes semiestructurades sobre diferents valoracions del pràcticum, entre les quals hi havia 2 preguntes que es referien a la valoració de les tutories de la Facultat, 2 preguntes valorant les tutories del Centre i 1 pregunta valorant les tutories grupals, a estudiants de 5è curs de Psicologia que havien acabat el pràcticum aquell mateix curs. Aquestes preguntes eren:

Quina creus que ha de ser la funció del tutor de la universitat?

Què n'has pogut treure de profit de les tutories amb el tutor d'universitat?

Quina creus que ha de ser la funció del tutor del centre?

Què n'has tret de profit d'aquestes tutories amb el tutor de centre?

Què n'opines de les tutories grupals?

L'entrevista es va passar a finals de curs. L'entrevistadora era una persona becada que gravava i transcrivia la conversació mantinguda. La duració aproximada era entre ¾- 1 hora.

Tècnica d'anàlisi

Anàlisi de contingut categorial semàntic (Navarro y Díaz, 1994; Vázquez, 1996): fa referència al treball amb temes que provenen de declaracions manifestes i directes des d'una perspectiva qualitativa. L'element clau és la formulació d'inferències per tal d'obtenir un significat que vagi més enllà de les dades, transcendent així la mera i directa manifestació, i sigui possible la realització de lectures que informin de les condicions de producció de les dades. El context és essencial ja que constitueix la clau del procediment interpretatiu. Per una banda, el context del text (material que analitzem) i per altra, el context social (condicions que emmarquen la producció i condicions de producció). És a partir de les dues parts com podem realitzar la interpretació (Vázquez, 1996).

Hem portat a terme la "fase d'anàlisi", establint les unitats bàsiques de rellevància o significació ("unitats de registre"), i relacionant aquestes unitats entre elles per accedir a la complexitat de la informació.

Les "unitats de registre" que hem fet servir han sigut la "paraula-terme" o "la paraula-clau-en-context" (Navarro i Díaz, 1994). Aquestes "unitats de registre" les hem posat en relació a llocs concrets del text, per determinar la seva concurrència amb altres unitats, o bé la seva relació amb informació extratextual específica sobre de les seves condicions de producció. Així, doncs, les "unitats de registre" es converteixen en "unitats de context". La unitat de context serà un marc més restringit d'interpretació que el corpus en la seva totalitat.

A partir d'aquí, hem passat a la fase de "codificació" de les dades, que consisteix en adscriure totes i cadascuna de les "unitats de registre" detectades en el corpus, i buscar relacions entre elles. Per això hem fet ús de "regles d'enumeració", "freqüència de presentació", "intensitat i direcció". Després hem establert la fase de "categories", mitjançant la classificació de les "unitats de registre" de manera que les categories reagrupin aquestes unitats per criteris comuns a cada categoria però alhora, contemplant variabilitat en el si de cada categoria.

Resultats

Els resultats de les entrevistes prèvies al pràcticum i a posteriori ens aporten informacions que hem analitzat en dos apartats:

1. Expectatives que es tenen en relació a la tutorització del pràcticum
2. Valoracions de la experiència tutorial al voltant del pràcticum

1. Expectatives que es tenen en relació a la tutorització del pràcticum

Aquest apartat fa referència als estudiants que estan a punt de començar el pràcticum, és a dir, no han tingut encara l'experiència d'estar en un Centre. Els estudiants mitjançant els qüestionaris escrits ens aporten dades sobre el que esperen, d'una banda de les tutories dels professionals o tutors de Centre, i d'altra de les tutories dels tutors de Facultat. Amb la informació obtinguda hem fet una sèrie de categories informades i, alhora, hem marcat el número de vegades que els estudiants fan referència en les seves respostes ("paraules-terme" o "paraula-clau-en context"). Hem fet una taula per mostrar com situen les *expectatives* quan pensen en la tutoria del Centre o quan pensen en la tutoria de la Facultat. Les categories informades es recullen a les taules 2 i 3.

Taula 2: categories informades.

Actitud d'interès i disponibilitat envers l'estudiant.

Fa referència a la motivació del tutor de centre en tenir un estudiant en pràctiques al seu costat. Alguns estudiants ho han expressat com a "*interès*" o "*motivació*", i d'altres com a "*implicació*", "*ganes de col·laborar*" o "*preocupació*". S'ha considerat que quan els estudiants parlen en aquests termes fan referència a una dimensió més actitudinal, és a dir, que l'actitud del tutor de centre vers l'estudiant i vers assignar pràctiques sigui positiva. Alguns subjectes concreten aquest interès en la direcció de "*motivació perquè l'estudiant aprengui*". A més a més, s'ha inclòs dins aquesta categoria totes les expressions que giren entorn al fet que el tutor de centre presti atenció a l'estudiant i el valori, i fins i tot, tal i com ha declarat un dels subjectes, que el "*consideri com un company de treball*". Això es plasmaria, recuperant algunes expressions dels participants, en "*que no deixi a l'estudiant abandonat fent una feina*", "*que proporcioni a l'estudiant la feina que ha de fer*", o "*que tingui en compte a l'estudiant i el consideri útil*".

En el cas dels tutors de Facultat, es refereix a les mateixes actituds però localitzades en les expressions: "*que em motivi*", "*que s'interessi pel que estic fent al centre*" "*que tingui voluntat a l'hora d'orientar l'alumne*".

La disponibilitat es tradueix a que el tutor sigui la figura de referència a la qual acudir per qualsevol qüestió, i tenir garantida una certa atenció per part del tutor, de manera que l'estudiant sàpiga "*que es pot comptar amb ell/a*" quan el necessiti.

Seguiment de l'estudiant

S'han inclòs totes les expressions que fan referència a una "*orientació*" o "*guia*" "*referent per qualsevol dubte*" "*que m'ajudi a saber quin és el bon camí*" per part dels tutors vers l'estudiant. Aquesta orientació hi ha estudiants que l'han concretada en "*orientació en les tasques que s'han de fer*", i d'altres ho han expressat com orientació sense especificar. També s'hi inclouen les manifestacions que fan referència a "*donar consells*" i a "*resoldre dubtes o problemes*" que se li presenten a l'estudiant al llarg de la seva estada en el centre. Igualment, les verbalitzacions que fan referència a "*donar suport o recolzament*" "*que em recolzi en el meu treball i en relació al Centre*", també s'han considerat dins aquesta categoria.

Comprensió de l'estudiant

S'han considerat totes les expressions que fan referència a la comprensió per part dels tutors de la poca experiència de l'estudiant en l'àmbit pràctic i de les dificultats que pot implicar introduir-se i "*posar-se a prova*" en un context desconegut. Juntament amb la comprensió també s'hi inclouen les manifestacions al voltant de que el tutor "*tingui paciència*" amb l'estudiant, paciència a resoldre dubtes, a explicar coses, etc. A més a més, juntament amb aquest apropament a l'estudiant també apareix una valoració de que el tutor "*tingui unes expectatives ajustades*" de l'estudiant, de manera que les tasques que li assigni i les expectatives que tingui sobre el seu propi desenvolupament estiguin en sintonia amb les capacitats de l'estudiant.

Facilitar que l'estudiant participi i s'integri

El punt comú de totes les expressions contingudes dins aquesta categoria és la idea o voluntat de que el tutor de centre no posi dificultats per a que l'estudiant participi en les tasques del centre i per tant, que el pràcticum sigui una experiència d'aprenentatge. Apareixen expressions del tipus "que doni llibertat", "que no restriccioni", "que doni oportunitats per col·laborar" o "que permeti que el pràcticum sigui una experiència profitosa".

La idea d'integrar-se al centre es que el tutor es comporti com a figura clau i de referència en la integració de l'estudiant, es a dir, que jugui el rol d'intermediari entre l'estudiant que realitza les pràctiques i la resta de professionals/companys que treballen al centre.

En el cas dels tutors de Facultat es mostra mitjançant expressions com "que valori la meva tasca", "si ho faig be o no i com millorar", "que supervisi les tasques encomanades" "feed back sobre el treball que estic fent: allò que faig be i allò que podria millorar"

Establir una bona relació-comunicació amb l'estudiant

Fa referència a característiques de tipus més personal del tutor que faciliten o que donen lloc a una interacció positiva. Per una banda, apareix el fet de que sigui un professional al qual "s'hi pugui arribar" i s'hi inclouen totes les expressions que al·ludeixen a que el tutor sigui "accessible" i "obert". Per altra banda, apareixen expressions més del tipus que sigui "amable" o "cordial" fins a ser "sincer".

Proporcionar coneixement pràctic

Dins d'aquesta categoria s'hi han inclòs totes les manifestacions al voltant de que el tutor de centre, com a professional experimentat dins l'àmbit aplicat, "proporcioni a l'estudiant coneixement de tipus pràctic", ofereixi "explicacions" al voltant de les tasques del dia a dia en el centre. També s'ha considerat pertinent incloure-hi verbalitzacions del tipus "que expliqui perquè es fan les coses com es fan". És a dir, que ofereixi un tipus de coneixement que no només respongui a la qüestió de què es fa en el centre sinó també a per què es fa d'aquesta manera.

Informació sobre el centre i les tasques que ha de realitzar l'estudiant

Donar informació fa referència a que el tutor proporcioni a l'estudiant una informació pragmàtica i descriptiva del tipus: quin és l'objectiu del centre, quines són les tasques que realitza el/la professional de la psicologia que hi treballa, quines són les tasques que ha de duu a terme l'estudiant durant la seva estada al centre, etc.

Tenir habilitats i capacitats pedagògiques

Dins d'aquesta categoria s'han reunit les expressions sobre la competència del tutor de centre en transmetre els coneixements de manera clara i que faciliti un aprenentatge per part de l'estudiant. Això apareix expressat per part d'alguns dels participants com "que ensenyi bé".

En el cas del tutor de Facultat, s'espera que "ajudi a la incorporació entre els coneixements teòrics durant la carrera i el terreny pràctic".

Ser un bon professional

S'han inclòs també les expressions que fan referència a que el tutor de centre sigui bon professional dins el seu àmbit concret de treball: "que sigui un exemple a seguir a través de la seva experiència", "que faci bé la seva feina".

Mantenir i vetllar pels pactes i la coordinació Centres-Universitat

La categoria fa referència principalment als tutors de Facultat, inclou aquelles expressions com d'intermediari entre la Facultat i el Centre: "que estigui ben coordinat amb el tutor de centre", "que ens ajudi a poder establir una bona relació amb el tutor del centre", "que tingui comunicació amb el tutor de centre de manera habitual per veure desenvolupament i evolució de les pràctiques".

En el cas dels tutors de Centre la expectativa que està posada en primer lloc és: "Actitud d'interés i disponibilitat envers l'estudiant" (n=34) i "Seguiment de l'estudiant" (n=29). En el cas de tutors de Facultat, la primera expectativa és "Seguiment de l'estudiant" (n=25), en canvi l'"Actitud d'interés i disponibilitat" te una posició intermitja (n=11).

Dels tutors de Centre s'espera, en un segon lloc: "Facilitar que l'estudiant participi i s'integri" (n=19), "Establir una bona relació-comunicació amb l'estudiant" (n=17), "Comprensió de l'estudiant" (n=16) i "Proporcionar coneixement pràctic" (n=15). Dels tutors de Facultat també s'espera: "Comprensió de l'estudiant" (n=16) com en el cas dels tutors de Centre, però:

“Actitud d’interès i disponibilitat envers l’estudiant” (n=11) i “Informació sobre el centre i les tasques que ha de realitzar l’estudiant” (n=10) pasen a ser les segones expectatives.

“Proporcionar coneixement pràctic”, “Ser un bon professional” i “Establir una bona relació-comunicació amb l’estudiant” només s’espera en el cas dels tutors de Centre.

Taula 3: Resultats: expectatives sobre les categories.

Nom de la categoria	ENVERS TUTOR DE CENTRE	ENVERS TUTOR DE FACULTAT
	Nombre de vegades que es citada per l'estudiant	Nombre de vegades que es citada per l'estudiant
Actitud d’interès i disponibilitat envers l’estudiant.	34	11
Seguiment de l’estudiant	29	25
Facilitar que l’estudiant participi i s’integri	19	3
Establir una bona relació-comunicació amb l’estudiant	17	
Comprensió de l’estudiant	16	16
Proporcionar coneixement pràctic	15	
Informació sobre el centre i les tasques que ha de realitzar l’estudiant	12	10
Tenir habilitats i capacitats pedagògiques	3	1
Mantenir i vetllar pels pactes i la coordinació Centres-Universitat	3	6
Ser un bon professional	2	

2. Valoracions de la experiència tutorial al voltant del pràcticum

En aquest apartat es diferencien: “Amb els tutors de Centres”, “Amb els tutors de Facultat” “Amb les tutories grupals”.

Amb els tutors centre:

Existeixen múltiples situacions on es ressalta la importància i satisfacció que l’estudiant ha trobat en la tutorització per part dels professionals o tutors de centres. Destaquen diferents maneres òptimes en què s’han fet i desenvolupat les tutories, així com aquelles actituds positives per part del tutor.

Valoren la forma de dirigir les activitats, el proporcionar recursos o habilitats per fer-les, interrogar a l’estudiant en un context d’aprenentatge, aclarir dubtes, facilitar informacions diverses sobre el tipus de feina i la seva finalitat, aclarir les funcions professionals, donar possibilitats de participar en la feina, en el treball d’equip i d’assignar tasques a l’estudiant, etc. La característica principal de les tutories és el seguiment permanent del tutor/a. Els estudiants manifesten en les entrevistes:

*I me’n recordo que **al final de les sessions, doncs igual em preguntava**: “Doncs has vist com l’he dirigit cap aquí, amb la intenció que tal i que qual...”. E4,3*

*En **aclarir dubtes**, en que **coneguessis la feina a tope i que el terapeuta o el teu tutor et pugues posar una mica les coses clares**, perquè, si no, estàs com forçat a les pràctiques. E8,3*

***de tant en tant m’anava dient** “Mira això és una de les tasques que més es treballa” o “La figura del psicòleg és la que aquí s’encarrega de tal i de qual...”. E4,3*

*vaig fer un treball sobre un **qüestionari** que faran servir, que és un qüestionari d’estils **d’afrontament** de malalties cròniques...vaig fer un **seguiment d’un cas**, jo en feia el seguiment i la psicòloga portava a terme la teràpia...Se’m va proposar **fer una entrevista** bàsica en psicologia **en anglès**.. E1,2*

***Després de cada activitat ho comentàvem**: i què m’ha semblat, què he trobat dificultats, com ho he vist...Sí, això sí. I això **m’era útil**. E2,1*

***ens veiem cada dia, en cada moment...Era continu. I va anar molt bé**. E3,2*

En general es destaquen dins de les seves funcions, la de guia i acompanyant en l'aprenentatge:

*..poden fer això, **guiar-te** i dir-te "ostres doncs això et pot passar..." **advertir-te**, no sé, **acompanyar-te** amb tot això. E6,2*

*Una mica, el que m'esperava era pues **un bon acolliment**, saps? i després anar **aprenent**. E4,3*

Les valoracions en general són positives: "molt bé", "m'ho he passat molt bé", "he tingut molta sort", "ha sigut molt enriquidor perquè hem compartit moltes hores amb el tutor i altres professionals".; fins i tot a algú li han sortit possibilitats de col·laboracions de caràcter laboral, al acabar: *...tot i que he acabat el pràcticum **segurament continuaré fent col·laboracions**. E1,3*

Els estudiants entenen i accepten bé els límits que imposen els centres (per exemple no poder assistir a algunes entrevistes o intervencions, però els agradaria poder negociar alguns aspectes del pràcticum que més els interessaria veure:

..preguntar tot el que tu no entens, negociar què pots fer i què no pots fer, què vols fer i què vols aprendre ...E8,3

Entre les principals dificultats que han trobat, esmenten una escassa clarificació de les tasques que havien de fer, poques possibilitats de participació en les tasques relacionades amb l'aprenentatge, poca tutorització per falta de temps de la tutora, contrarietat amb la perspectiva d'abordar la intervenció amb els usuaris:

*Que jo sé que **hi ha gent que el tutor de centre pràcticament els ha ignorat en alguns pràctics, i clar, és complicat perquè estàs perdut**. Tu vas a un lloc que és estrany i fins que no t'adaptes vas perdut. I més que dius "Això ho puc fer o no ho puc fer? He d'anar per aquí o per allà?". E1,3*

*Li havies **d'anar molt al darrera** perquè **em donés feina** i això a mi no m'agrada. En sento tonta. E5,2*

*..era la directora i és clar, sempre estava **molt ocupada**. Ella estava al despatx i quan podia sí que intentava...però quan quedava amb ella ja era per fer avaluació cognitiva, passar tests,..... Al principi em va deixar allà i no em va dir res i jo no sabia què havia de fer tampoc... **ella ja es va excusar** perquè no hi podia fer res. E2,1*

*Vale, sí, entrevistes, ja escoltes, què els hi passa, intentes encaminar una mica, els escoltes molt, però **no treballes ben bé amb la persona**. Trobo a faltar més feina amb la persona. E3,1*

Amb els tutors de Facultat:

Dels tutors de Facultat es destaca molt més la seva funció com a coordinadors entre Facultat i Centre, així de com d'avaluadors dels resultats finals. Aquestes funcions, durant el període que l'estudiant està fent pràctiques en el centre, tenen menys centralitat i protagonisme que les funcions dels tutors de centre.

*..com a molt et poden anar demanant el diari de camp. **La feina la vas fent parlant amb el tutors d'allà. Aquí tampoc poden fer gaire res. Un seguiment i no gaire més**. Penso que ja el que fan més o menys, està bé, passa que també hi ha diferents tutors que tenen les seves maneres. Hi ha altres alumnes que el seu tutor els hi fa anar cada tant i els hi fa entregar això i lo altre i...Tothom té maneres de fer. **Però a mi ja m'ha anant bé** com ho ha fet el meu tutor. E5,1*

*tampoc m'ha suposat cap problema perquè el pràcticum ha anat molt bé i tots **els dubtes** que necessitava ja **me'ls han solucionat els tutors del centre**. E1,1*

*el meu cas ha sigut que ens **hem trobat cinc minuts, deu minuts** "mira tinc això, te va bé?" "sí me va bé, vale". E8,2*

Així doncs, afavorir la coordinació amb el tutor de Centre (al inici i durant el pràcticum) i vetllar perquè l'estudiant s'adapti al context del pràcticum són funcions molt valorades pels estudiants que busquen que el tutor/a els proporcioni seguretat i possibilitat de desenvolupar

un bon aprenentatge dins del Centre. Altra tasca que ressalta en segon ordre i que esperen els estudiants es què el tutor/a de Facultat doni les pautes per a la redacció de la memòria del pràcticum i els criteris per ser avaluada:

Sí, em va donar bibliografia per llegir i em va posar amb contacte amb el centre, que bueno, que això és lo més important, bàsicament. Em va dir que quan jo volgués, via mail o el què fos, que podia anar-hi. I no recordo res més. E3,2

ordenar-me una mica per la memòria. Per saber com fer la memòria i això. E5,1

al cap i a la fi és ell que t'avalua, doncs que et digui el que vol... entregar un treball, però al ser tant personal un pràcticum, ... que cada persona té el seu, tant individual, doncs poder pactar una mica el tipus de treball que es vol fer. E6,2-3

Inseparablement al reconeixement d'aquestes funcions, els estudiants reclamen dels tutors de Facultat que facin un seguiment i siguin els responsables, en última instància, del conjunt del treball del pràcticum i de la formació final de l'estudiant:

..fer una mica el que seria el teu seguiment, més veient a veure com vas, i que sigui una mica responsable de tu. Que tingui aquesta responsabilitat d'anar-te portant una miqueta si tu et descarriles una miqueta i no saps per on tirar. E1,3

En les entrevistes recollim nombroses situacions de malestar dels estudiants en relació a les funcions i paper del tutor de Facultat. Aquestes situacions van des de: malestars compensats o justificats per altres recursos que aporta l'estudiant, fins a situacions expressades amb un sentiment de greuge.

Entre els malestars més suportats o lleus es fa referència a una actitud distanciada i de poc seguiment per part del tutor, o una falta de temps o dificultats per trobar-se estudiant-tutor; o una substitució del tutor de Facultat (per absència) pel tutor de Centre; o un seguiment de tutories poc estricte o escàs.

...vaig fer la segona tutoria. Van anar bé, em va explicar lo del pràcticum, què es feia més o menys, em va fer els objectius, tot el que volia veure, que expliqués una mica el què feia...I que si necessitava alguna cosa o així que li digués. E5, 1

Hi ha diferents estils, no? En el meu cas no he tingut pràcticament un seguiment pel tutor, tot i que m'hagués agradat. Perquè bueno, suposo que per falta d'hores, de tots dos, eh?, no es va poder fer un seguiment com a mi m'hauria agradat. .. ens hem vist en tot el pràcticum 3 cops màxim, amb molta dificultat per cert. Com que ja estaven resoltes les qüestions, perquè com que per falta d'horaris i de poder quedar i tot, jo ja les resolía amb els tutors de centre. E1,2

Però hauria estat millor que hi hagués un seguiment més pautat "Cada dos setmanes ens hem de veure i comentar". Encara que no tingui res a dir, almenys veure't. ...també la memòria anar-la fent sobre la marxa...Un seguiment més estricte. E1,2-3

Però bueno, me n'he sortit jo sola. No hi acabava anant perquè tenia classe, i un altre dia jo no podia venir. E3,2

Els malestars més greus consisteixen en queixes directes basades en falta d'atenció per part del tutor: no hi està localitzable, realitza poques o pràcticament cap tutoria, no fa presentació i coordinació amb el Centre de pràctiques (especialment a l'inici del pràcticum), no fa seguiment ni es mira i avalua el diari de camp, no hi ha seguiment continu sobre la progressió de l'estudiant en el centre:

Al principi em va deixar allà i no em va dir res i jo no sabia què havia de fer tampoc. No sabia ni per part del tutor ni per part d'ella. No, ni tutories ni res. E2,1

Trobo que el problema que he tingut jo és això, o sigui, el que em va molestar és tenir que posar-me jo en contacte amb el centre, que en part va bé, perquè te busques la vida. No, no, no, gens de profit, o sigui, me van explicar les parts que s'havien de fer del treball, les sabia perquè m'havia llegit el dossier, i ja està. Tres vegades i després enviar-li mails, mails, i mails. E7,1-2

m'hauria agradat que haguessin sigut més participatives. El diari de camp, per exemple, no s'ha mirat en cap moment. Segurament el meu diari de camp està malament, perquè no l'he fet com la guia de pràcticum deia. Però clar, com que tampoc s'ha avaluat ni tenia intenció d'avaluar-se.... La meva experiència és que potser les tutories de la facultat haurien d'haver estat més nombroses. E1,3

jo **m'imaginava més** de... Allò d'un **treball continu**, i anar fent tutories de forma continua i el tutor anar veient què fas i què no fas i tal. Jo reconec que tampoc vaig fer un treball continu. Això ho tinc clar. Però a mi em dona la sensació de que si jo hagués fet un treball continu tampoc hagués trobat aquest seguiment per part del tutor, perquè **costa trobar-lo**, costa molt de trobar-lo. E4,2

Però hi ha hagut gent que, o el tutor no hi és perquè va molt enfeinat i escriu un mail i el professor tarda anys en mirar el correu i el contesta al cap d'un mes, i clar, poder era: "tu, te va bé que ens trobem la setmana que ve?"... mil coses. Contactes amb el centre, sé casos de gent que l'estudiant ha anat al centre i ha acabat el pràcticum i encara la tutora de centre ha de parlar amb la tutora de pràcticum, casos així. E8,2

Malgrat aquests descontents, també es destaquen d'altres situacions en que es valora molt positivament la tutoria, en el sentit d'establir una bona comunicació, confiança, de facilitar el procés d'integració al Centre, d'ajudar a la formació mitjançant determinats recursos (explicacions, bibliografia de consulta, etc.):

En el meu cas, molt bé, és que jo, jo és això, jo me queixo perquè parlo amb gent, però jo en el meu cas, jo he anat molt bé, jo en tot moment he tingut contacte telefònic amb la meva tutora: "tu, te va bé que quedem tal dia?",si hi ha hagut algun problema, ens hem parlat per mail. O sigui, en el meu cas, jo no he tingut cap problema. E6,2.

...la tutora em va donar 5 llibres que eren sobre alzheimer, característiques, com tractar els malalts, estimulació cognitiva, etc. Em va dir **que me'ls llegís**, perquè clar, jo ho sabia en general però no concretament. I em va dir **que millor si anava informada**, que així ja feia un treball previ,... els llibres estaven molt bé, **eren molt pràctics** E2,2

Amb les tutories grupals:

El fer tutories grupals ho valoren positivament, en algun cas s'indica que hi ha professors que fan tutories grupals i són positives. Els arguments es refereixen, principalment, a la possibilitat d'escoltar els dubtes que tenen els companys i així no sentir-se tan sols, també d'intercanviar i compartir coses, opinions i experiències amb els altres. Això no implica suprimir les tutories individuals, ja que en moltes ocasions el tracte amb l'estudiant ha de ser més dirigit a la persona individual. Destaquen, d'altra banda, que les tutories grupals poden alleugerar la feina del tutor de Facultat, i proposen algunes formes de com pensen que es pot desenvolupar aquest tipus de tutoria: reunint a estudiants del mateix centre, o be a estudiants de la mateixa especialitat de psicologia però de diferents centres, fins i tot amb els diferents tutors d'aquests diferents alumnes, o be entre estudiants que acabin i altres que comencen pràcticum, com és l'exemple següent:

...jo crec que és bo que les tutories, al menys una o dos, no totes, ...un està fent pràctiques i l'altre començarà quan l'altre acabi, doncs si l'altre està escoltant què fa, està agafant uns coneixements sobre què farà, E8,3

Discussió i conclusions

El estudiants valoren de les **tutories de Centre**: el seguiment permanent, comentaris a posteriori de les activitats o tasques realitzades i correcció d'errors o comentari de les dificultats, utilitat de l'activitat, etc. No consideren necessàries les tutories individuals al marge de la pròpia activitat, perquè ja es fan de manera continuada.

El sentiment general és de satisfacció pel tracte dels tutors de centre i per la dedicació i l'interès que mostren cap als estudiants. Les queixes provenen quan el tutor no està present, perquè es perd aquesta continuïtat de la pràctica amb la seva interpretació-comprensió "situada" que obté l'estudiant (malgrat hi ha algun cas que l'estudiant es mou més pel seu conte consultant abans i després amb el tutor).

Quan comparem les expectatives dels estudiants, abans de començar el pràcticum i després, obtenim que aquestes expectatives, més o menys, es compleixen, la qual cosa coincideix amb el seu sentiment de satisfacció en general.

L'anàlisi de les respostes dels estudiants a la qüestió sobre les **tutories de facultat** constaten una certa confusió i no massa satisfacció, en general. Els estudiants expressen malestar perquè el tutor de facultat no desenvolupa algunes funcions com: posar-los en contacte amb el centre, orientació sobre quines tasques han de desenvolupar, sobre la manera de fer la memòria o sobre el diari de camp, i els ajudi a resoldre els dubtes i dificultats que es van presentant durant el Pràcticum. La majoria d'estudiants voldrien més seguiment de les activitats que desenvolupen durant el pràcticum i del treball del pràcticum (memòria i diari de camp), més consultes sobre quines decisions són més adients, més confirmacions i feed-back sobre el que estan fent en el centre. Pel que fa al contingut de les tutories, quan s'explicita, indiquen que són principalment informatives sobre l'organització del pràcticum.

Aquestes valoracions de la experiència tutorial de Facultat no està molt d'acord amb les expectatives que els estudiants mostren abans de començar el pràcticum. Hem vist, que destaquen com expectativa principal del tutor/a la funció: "Seguiment de l'estudiant", seguida de "Comprensió de l'estudiant" i "Actitud d'interès i disponibilitat envers l'estudiant", i pels resultats obtinguts després del pràcticum aquestes expectatives queden complides deficientment. Únicament destacaríem la funció de "Informació sobre el centre i les tasques que ha de realitzar l'estudiant" que sí que es compleix satisfactòriament.

Quant a les **tutories grupals**, en general, la resposta és positiva. Els arguments es refereixen, principalment, a la possibilitat d'escoltar els dubtes que tenen els companys i així no sentir-se tan sols i possibilitat d'intercanviar i compartir coses amb els companys. Alguns estudiants les veuen positives sempre que es mantinguin també les tutories individuals i les tutories grupals no siguin excessives.

Així doncs, hem vist com emergeixen situacions crítiques negatives especialment dirigides envers els tutors de Facultat –i en molt poques ocasions envers els tutors de Centre-, d'una banda es pot deure a que els tutors de Facultat que en casos més conflictius o de necessitats tutorialis no estan presents, són "castigats" amb més duresa, mentre que els tutors de Centre són vistos amb més "benevolència", donat que l'actitud envers ells/elles, des de l'inici fins al final, és de conformitat i fins i tot d'admiració.

Els tutors de Centre son la guia, el referent i responsables dins del context particular i concret del pràcticum en el Centre, i per tant assumeixen les funcions en relació a l'aprenentatge "situat", responsabilització sobre qüestions d'equip, de feed-back amb l'estudiant i d'optimitzar el seu aprenentatge. De fet, en les expectatives dels estudiants abans de començar el pràcticum, s'assenyalen com a funcions: "Proporcionar coneixement pràctic", "Ser un bon professional" i "Establir una bona relació-comunicació amb l'estudiant" que només s'espera en el cas dels tutors de Centre (i no s'anomena com a expectativa en el cas de tutors de Facultat) donat que el tutor de Centre és un referent imprescindible en aquest terreny de la pràctica i durant tot el procés.

Als tutors de Facultat se'ls situa en un marc de responsabilització més ampli, a on el pràcticum és un fragment molt important del període de formació a on el tutor de Facultat ha de vetllar perquè sigui òptim i perquè l'estudiant pugui treure el màxim profit. Això passa fonamentalment per la facilitació i entrada al Centre, per resoldre qüestions dubtoses o problemàtiques sorgides en la relació amb el Centre i per orientar a l'estudiant envers un bon treball de recapitulació del pràcticum.

Quan s'expressen situacions de malestar envers les tutoritzacions de la Facultat, és possible que els estudiants davant una situació nova, estressant, com és el pràcticum, manifestin angoixa requerint una atenció especial i accentuada (Villar i al., 2006) i que el tutor de Facultat, malgrat no estigui contemplat com una guia o referent de continguts especialitzats sobre la matèria de pràctiques, sí que s'espera d'ell/ella que faci la labor de suport emocional, i confirmador envers els passos que l'estudiant està fent.

Per acabar, indicar que en el nostre treball hem donat una atenció focalitzada envers la figura del tutor i la relació estudiant-tutor. Malgrat considerem que és bàsica per portar a terme un bon desenvolupament del pràcticum, ens agradaria explorar altres formes i elements importants que influeixen en la tutorització, com per exemple: l'efecte formatiu sobre l'estudiant d'altres membres de l'equip de professionals del Centre, l'especialitat i el tipus de tasques principals que desenvolupa l'estudiant dins del Centre, les característiques personals de l'estudiant i dels tutors, el suport d'altres companys així com les tutories grupals o col·lectives.

Referències bibliogràfiques

- Albertín, P. (2003). Proceso de implantación del nuevo prácticum en los estudios de la Facultad de Ciencias de la Educación de la Universidad de Girona. *VI Symposium Internacional sobre el prácticum. I Jornadas de Formación de tutores*. Poio (Pontevedra).
- Aymerich, M. (2004). Memoria d'avaluació del Pràcticum de Psicologia. Facultat de Ciències de l'Educació. Universitat de Girona.
- Denzin N. K. & Lincoln, Y. S. (2000). *Handbook of qualitative research*. Second edition. London: Sage.
- Facultat d'Educació i Psicologia. Pràcticum (2006).
<http://www.udg.edu/fep/Practicum/tabid/1413/Default.aspx> (consulta realitzada el 8-11-2007)
- García, E., Lemos, S., Echeburúa, E., Guerra, J., Maganto, C., Vega-Osés, A. & Neira, D. (1999). Tres modelos de prácticum en las universidades españolas: Psicología en Oviedo, Psicología clínica en el País Vasco y Psicopedagogía en Santiago de Compostela. *Psicothema*, 11 (2), 261-278.
- Guía per la realització del prácticum (2006). Facultat d'Educació i Psicologia:
<http://psicologia.udg.edu/practicum/admin/arxiu/TCN/Guia%20del%20Practicum.pdf>
(consulta realitzada el 8-11-2007)
- Iñiguez, L. (1999). Investigación y evaluación cualitativa: bases teóricas y conceptuales. *Atención Primaria*, 23, 496-502.
- Kirchner, T. & Fernández, B. (2000). El prácticum del Psicología de la Universidad de Barcelona en el 2000. *Anuario de Psicología*, 31 (3), 95-112.
- Marhuenda, F. & Molpeceres, M. A. (1999). La tutoría desde la Universidad como factor de calidad formativa del Practicum". *Informació Psicològica*, 70, 40-49.
- Navarro, P. & Díaz, C. (1994). Anàlisis de contenido. En J. M. Delgado i J. Gutiérrez (coord.). *Métodos y técnicas cualitativas de investigación en Ciencias Sociales* (pp. 177-224). Madrid: Síntesis.
- Ruiz, J. I. & Ispizua, M. A. (1989). *La decodificación de la vida cotidiana*. Bilbao: Universidad de Deusto.
- Serrat, E., Villar, E., Albertín, P., Caparrós, B., Viñas, F & Cabruja, T. (2003). El Pràcticum de psicología de la Universitat de Girona: continuidad y cambio. En Conferencia de Decanos de Psicología de las facultades españolas, *2º Congreso de Enseñanza de la Psicología: Espacio Europeo de Educación Superior* (pp. 15-25). Valencia: Editorial Cristóbal Serrano.
- Vázquez, F. (1996). El análisis de contenido temático. En F. Vázquez. *Objetivos y medios en la investigación psicosocial*. Universitat Autònoma de Barcelona (Document de treball), pp 62-70.
- Villar, E., Corominas, E., Juan, J. & Capell, D. (1997). El paper del professor en l'orientació dels estudiants universitaris. *Revista d'Orientació*, 10, 53-60.
- Villar, E., Albertín, P., Aymerich, M., Cabruja, T., Caparrós, B., Rostan, C., Serrat, E., Torrent, A. & Viñas, F. (2006). *Memòria justificativa del Projecte de Pràcticum de Psicologia*. Projecte de Millora de la Qualitat Docent en las Universitats de Catalunya. Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR).
- Villar, E., Viñas, F., Torrent, A., Serrat, E., Rostán, C., Caparrós, B., Cabruja, T., Aymerich, M. & Albertín, P. (2006). La ansiedad de los estudiantes ante el prácticum: ¿es necesario intervenir?. *REP:TE. Revista de Enseñanza de la Psicología: Teoría y Experiencia*, 2 (1), 17-32.